

Oponentský posudek

Ing. Bc. Martin Lejsal: Zpřítomnění oběti Krista při mši svaté v dokumentech magisteria. Diplomová práce. Katedra dogmatické a fundamentální teologie KTF UK, 2017

Předložená práce podává chronologicky uspořádaný přehled církevního učení o eucharistii jako oběti. Diplomant na začátku popisuje svou motivaci: zjistit „jak to s obětí mše svaté vlastně je“ (str. 7) a zajímá ho, „to, co církev skutečně a oficiálně věří“ (str. 8, pozn. 3). V závěru práce dochází ke zjištění, že spíše než o zpřítomnění Kristovy oběti ve mši sv. se jedná o zpřístupnění: „Oběť kříže je primární pro člověka proto, že otevřela možnost přistupovat k Bohu a odevzdávat se mu skrze Syna a spolu s ním“ (str. 75).

Formální stránka

Na začátku práce je uveden její rozsah (včetně mezer) 145 338 znaků. Při otevření PDF souboru však editor Word hlásí 172 716 znaků – práce by pak svým rozsahem lehce překračovala stanovený limit. Práce má obsah, seznam zkratk a seznam literatury, který ovšem udiví jednak nevelkým rozsahem; chybí rozlišení pramenů a sekundární literatury. Poslední strana je výrazně označena „Přílohy“, ale nic na ní není. Grafická úprava je odpovídající, často se však vyskytují překlepy či spíše chybějící koncovky, např. hned v obsahu (str. 5) čteme „od“ místo „po“ v nadpisu 4. kapitoly. Na str. 7 je špatný tvar zájmena „jí“ místo „jím“; podobná chyba je i na str. 29. Na str. 47 je opět špatný gramatický tvar a pravopisná chyba. Relativně často chybí čárky mezi větami nebo jsou nesprávně umístěné (na str. 62 dokonce v citaci). Také se vyskytují porušené, nesrozumitelné formulace, např.: „Jako zcela nesprávnou chápal [Luther] otázku dědičného hříchu“ (str. 34).

Citační aparát odpovídá fakultnímu úzu. Je třeba pochválit, že jednotlivé úseky textu jsou opatřeny shrnutími i úvody – výjimku tvoří str. 16, kde je informace o tématu nové podkapitoly nesmyslně přesunuta do poznámky pod čarou č. 37.

Práci lze po formální stránce hodnotit jako velmi uspokojivou.

Obsahová stránka

První dojem při pohledu na osnovu práce (str. 5: obsah) je velmi příjemný, ale rozčlenění tématu do čtyř kapitol je trochu nevyvážené: mezi biblickým základem (kap. 1) a učením Tridentského koncilu (kap. 2) by měla být kapitola o období patristiky a scholastiky. Při bližším zkoumání se ukáže, že scholastická diskuse je aspoň fragmentárně

zmíněna, ovšem jen jako přílepek k sekci 1.5 („Slova ustanovení“), který začíná takto: „Zdá se mi vhodné vložit menší vsuvku“ (str. 19). Ve skutečnosti by bylo vhodné přidržet se jinak dodržovaného chronologického postupu. Rovněž lze pochybovat o vhodnosti této a jiných formulací – srv. „olej do ohně přilila i četba“ (str. 8), „nečestné a nesportovní“ (str. 32; když už, tak nechť je citován autor bonmotu). Naopak je neobvyklé, že se relativně hodně prostoru věnuje encyklikám Pia XII., které, pokud jde o téma, jež si tato práce vytkla, víceméně opakují či parafrázuji tridentské dekry, jak sám diplomant postřehl (str. 54).

V úvodu práce diplomant upřesňuje svou metodu, když formuluje tři otázky, kterým se chce věnovat: 1) jak církev chápe „zpřítomnění“ oběti Krista při mši sv., 2) zda se Kristus při mši obětuje opakovaně a 3) jak lze udržet přesvědčení o jedinečnosti Kristovy oběti na kříži. Vzhledem k takto vytyčenému zadání by bylo logické, aby první kapitola přiblížila historický spor o reálnou přítomnost Kristova těla a krve v eucharistii, z kterého všechny tři zmíněné problémy vyplývají. Místo toho však diplomant v krátkém exkurzu vysvětluje Kristovu oběť pomocí učení o trvalém sebevydání Syna Otce v imanentní Trojici, když si předtím postěžoval, že „novodobé katolické komentáře k biblickým knihám vydaným v českém jazyce (sic!) [...] ne vždy dostatečně reflektují nauku a víru o oběti Krista ve mši svaté“ a signalizoval, že bude vycházet ze „starých dogmatických traktátů“ (str. 9). Ponecháme stranou, že se tu exegetické komentáře zaměňují za teologické traktáty. Bylo by však nutno namítnout, že stejně tak středověké traktáty a koncilní dekry nedostatečně reflektují nauku o ekonomické a imanentní Trojici, aniž by to snižovalo jejich kvalitu. Naštěstí je zřejmé nejen z poznámek pod čarou, že diplomant na aktuální teologickou literaturu nezanevřel docela.

Zbytek první kapitoly učení o eucharistii jako oběti zdůvodňuje klasickými místy z Písma sv. (Gn 14,18ff; Mal 1,11; 1Kor 10,16–21; slova ustanovení u synoptiků a Jan 6,48–58; Žid 7,26–27 a 10,5–10). Z toho se vyvozuje, že „historické události [...] již historicky nedostupné jsou konsekrací zpřítomňovány“ (str. 28).

Druhá kapitola podává celkem zdařilý historický úvod a přehledný průběh všech tří zasedání Tridentského koncilu včetně obsáhlé citace textů týkajících se oběti mše sv. Bohužel, když by mělo dojít k analýze tohoto materiálu, práce se omezuje na otázku použití výrazu „zpřítomnění“ jako českého překladu latinského termínu „repraesentatio“, resp. „repraesentaretur“, kterým koncil po vzoru sv. Tomáše popisuje vztah Kristovy oběti na kříži a eucharistie. Diplomant navrhuje místo „zpřítomňovat“ sloveso „představit, znázornit“ (str. 42) s tím, že to tak překládají „staré dogmatiky“, konkrétní odkaz však neuvádí. O pár stránek dále je uveden další důvod: slovo „zpřítomnit“ v sobě prý významově nezahrnuje obětní konání.

Třetí kapitola uvádí citáty z encyklik Pia XII. s komentářem, který se většinou omezuje na přeformulování citace, např. po citátu „oběť oltáře [je ...] pravou a skutečnou obětí“

(Mediator Dei, 2) následuje komentář: „Zde je vyjádřeno, že ve mši svaté se Kristus skutečně, byť nekrvavě obětuje“ (str. 52). Už tolik neudiví, že v citacích jsou zvýrazněny výše diskutované výrazy a v závěru kapitoly diplomant vítězoslavně oznamuje, že „Texty papeže Pia XII. používají v latinském originále výraz znázornění“ (str. 54).

Čtvrtá kapitola podobným způsobem prezentuje výňatky z dokumentů II. Vat. koncilu a z encykliky „Mysterium Fidei“ Pavla VI. V další části se dovíme, že také v encyklice „Ecclesia de Eucharistia“ se nachází výraz „zpřítomnění velikonočního tajemství“, ovšem „papež Jan Pavel II. vnáší světlo k pochopení“ tohoto „ne vždy zcela srozumitelného“ pojmu (str. 65), jež je „důsledkem chybného převodu latinského termínu“ (tamtéž, pozn. 178). Klíčem je zde poukaz na Kristovo oslavené lidství, které je v eucharistii přítomno a které v sobě zahrnuje i oběť kříže. Tato oběť a její spásné účinky jsou zpřístupněny skrze Kristovu „oslavenou lidskou přirozenost při mši sv.“ (str. 67). Na konci kapitoly je krátce rozebrána exhortace Benedikta XVI. „Sacramentum caritatis“. I zde je řeč o zpřítomňování, ale, jak soudí diplomant, „ve významu přístupnosti, dostupnosti Kristovy oběti“ (str. 69).

Stejně vyznívá i závěr práce: pojem zpřítomnění se vyjasňuje a „dostává obrysy pojmu *zpřístupnění, dostupnosti*“ (str. 74). Oběť kříže otevřela možnost přistupovat k Bohu, takže jako křesťané „jsme na cestě růstu v dokonalosti tohoto sebedarování se Otcí“ (str. 75).

Závěr

Diplomant po celou dobu výkladu vlastně vychází z dnešního teologického pohledu na otázku vykoupení a s ní spojeného chápání eucharistie (viz str. 10–11, 28, 44, 51, 53, 66, 69, 72). Otázku vztahu eucharistie a oběti na kříži vůbec neřeší jako takovou, což je vzhledem k zvolenému titulu práce na pováženou. Pokud však necháme stranou titul a vezmeme za bernou minci tři v úvodu formulované otázky, lze gratulovat ke splnění zadání: jedinečnost Kristovy oběti vyplývá z Nanebevstoupení jako faktu dovršení jeho vykupitelského díla (ad 3, na str. 75). Oběť mše sv. tuto jedinečnou oběť neopakuje, ale zpřítomňuje tím, že ji zpřístupňuje věřícím (ad 2, ad 1, na str. 74).

Je však nutno poukázat na to, že řešení takto formulovaného úkolu je z hlediska dnešního stavu teologického bádání dosti triviální. Co je náročné, je docenění nesnadné cesty, která k tomu pochopení vedla a vyvození patřičného poučení. Důležitým milníkem na této cestě je klíčové slovo „repraesentatio“, resp. výraz „qaedam imago repraesentativa“, spojený se jménem Tomáše Akvinského. Ani pojem ani jméno se však v práci jedinkrát neobjeví, s výjimkou anglického abstraktu, což je tristní. Diplomant si od úvodu až k závěru vystačí s přesvědčením, že vzkříšený Kristus odevzdává Otcí

lidskou přirozenost a tím nám umožňuje se k jeho trinitárnímu synovskému sebeodevzdání připojit. Úkolem teologa ovšem je tuto naději zdůvodnit a k tomu rozhodně nestačí střídavě nekriticky používat (zejména kap. 1 a opět v závěru) a zase zavrhnout (kap. 2 a 3) slůvko „zpřítomnění“ v závislosti na dojmech z četby neoficiálních překladů.

Definitivní klasifikace práce se bude odvíjet od průběhu obhajoby.

Dr. Ondřej Salvat

V Praze dne 13. 6. 2017